

Jogi melléklet

Parol evidence, plain meaning rule, merger clause és a Bécsi Vételi Egyezmény

DR. SZABÓ SAROLTA

1. Bevezetés

A tanulmány sorozat¹ – amelynek jelen írás második darabja – elkészítésének indoka kettős forrásból ered. Egyfelől, hogy megismertesse Az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló ENSZ-Egyezmény (*United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, CISG*; továbbiakban: Egyezmény) alkalmazásával és értelmezésével „felruházott” Tanácsadó Testület (*CISG Advisory Council, CISG-AC*; továbbiakban: Testület)² munkáját. Másfelől, hogy e kiváló szakértőkből álló szerv véleményeinek közvetítésével az Egyezmény egyes neuralgikusnak tekintett kérdéseire rávilágítson, és azokra válaszokat adjon.

A Testület harmadik véleménye³ a *parol evidence, plain meaning rule* és a *merger clause* Egyezménnyel való viszonyáról készült. Első ránézésre ugyan távolinak tűnhetnek ezen *common law* fogalmak egy hazai jogász számára, mégis különös aktualitást ad e kérdéskör mélyebb elemzésének, hogy az új Polgári Törvénykönyv kodifikációja „A szerződés értelmezése” c. fejezetben külön paragrafust szentel – így felvételét javasolja – a *merger clause*, az ún. teljességi záradéknak.⁴

¹ Az első tanulmány „A megvizsgálási kötelezettség és az áru kifogásolása a Bécsi Vételi Egyezményben” címmel jelent meg a *Külgazdaság Jogi Melléklet* 2007/3–4. számában.

² „A Testület egyedülálló intézmény, ugyanis kifejezetten az Egyezmény értelmezésére, magyarázatára, gyakorlati alkalmazásának elősegítésére állították fel. Az Egyezmény alkalmazásával kapcsolatban felmerülő jogértelmezési kérdések tekintetében tehát adott a lehetőség, hogy egy olyan kiváló szakértőkből álló szerv nyújtson segítséget, amely kizárólag azzal foglalkozik. A Testület az Egyezmény 7. cikkének »felhatalmazása« alapján – annak értelmezése és alkalmazása viszonylatában – legfőképp a »nemzetközi jelleg«-re és az »egységes alkalmazás követelményének szükségességé«-re tekintettel működik. Az intézmény kérésre vagy saját kezdeményezésre az Egyezmény alkalmazásával, vagy értelmezésével kapcsolatos véleményt tesz közzé. Ilyen kéréseket főként nemzetközi szervezetek, szakmai társaságok és döntéshozó testületek nyújthatnak be a Testülethez. Jelenleg hat véleményt publikált a Testület.” Ibid.

³ CISG-AC Opinion no 3: *Parol evidence rule, Plain meaning rule, Contractual Merger clause* and the CISG, 23 October 2004. Rapporteur: Professor Richard Hyland, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op3.html> (továbbiakban: CISG-AC Op.3.)

⁴ Polgári Törvénykönyv V. könyv Kötelmi jog, VII. fejezet 5:63. § [Teljességi záradék]

(1) Ha az írásbeli szerződés olyan kikötést tartalmaz, amely szerint az a felek közötti megállapodás valamennyi feltételét tartalmazza, az írásbeli szerződésbe nem foglalt korábbi megállapodások hatályukat veszítik.

(2) A felek korábbi nyilatkozatai a szerződés értelmezésénél figyelembe vehetők.

Dr. Szabó Sarolta, egyetemi tanársegéd, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Nemzetközi Magánjogi Tanszék, sarolt@jak.ppke.hu

2. Értelmezés és bizonyítási eszközök az Egyezményben

Az Egyezmény maga rendelkezéseket és elveket nyújt a nemzetközi adásvételi ügyletek értelmezéséhez és bizonyításához. Ezek mind a 8. cikkben, mely általánosságban lehetővé teszi az eset valamennyi jelentős körülményének figyelembevételét a szerződés értelmezése során; mind a 9. cikkben, mely egyes szokásoknak a szerződésbe foglalásáról rendelkezik; és a 11. cikkben, mely megengedi a szerződés és feltételeinek bármilyen eszközzel történő bizonyítását,⁵ ide értve a tanúbizonyítást is, megtalálhatók. E szabályok tehát megelőzik a szerződésértelmezésre és bizonyításra vonatkozó nemzeti előírásokat. Az Egyezmény diszpozitivitása azonban lehetővé teszi, hogy a felek e fentebb felsorolt rendelkezések érvényesülését kizárják vagy azoktól eltérjenek. A 6. cikk második fordulatában megfogalmazott általános szabály tehát kétirányú, felhatalmazza a feleket, hogy az Egyezmény egyes szabályaitól eltérjenek, vagy azoknak joghatásait módosítsák, pl. *merger clause* kikötésével. A Tanácsadó Testület véleménye azon bíróságok előtt megjelenő kérdésekre összpontosít, hogy lehet-e, illetőleg szándékában áll-e a feleknek az Egyezmény szerződésértelmezésre vonatkozó rendelkezéseinek mellőzése, módosítása.

3. Parol evidence, plain meaning rule, merger clause

a) Parol evidence rule

A *parol evidence rule* annak a *common law* bíraskodás által kifejlesztett elvnek a kifejeződése, mely az írásba foglalt szerződés súlyának növelésére törekszik. Amennyiben a szerződő felek a szerződésük írott formába foglalásáról döntöttek, akkor a bíróság, mint egy generális szabályként, úgy tekinti, hogy a felek nem hivatkozhatnak ezen iraton kívüli, azaz külső bizonyítékokra. Az írott dokumentum „a szerződés feltételeinek egyedüli tárháza”.⁶ Amennyiben tehát a szerződésből kiténik a felek erre irányuló szándéka, a bíróság kizárhat minden, a szerződésen kívüli bizonyítási eszközt. A *parol evidence rule*-t az angolszász ítélezésben a szerződések jogában – ideértve az adásvételre vonatkozó jogot is – alkalmazzák, valamint az amerikai Egységes Kereskedelmi Kódex (*Uniform Commercial Code*, továbbiakban: UCC) adásvételi jogi rendelkezései közé inkorporálták.⁷

Egyes szerzők azt az álláspontot képviselik, hogy a *parol evidence rule* kidolgozásában az is szerepet játszott, hogy alkalmazásával megakadályozható volt az, hogy az esküdtszékek hiteles és megbízható bizonyítékokat hagyjanak figyelmen kívül.⁸ Az Amerikai Egyesült Államok jogrendje az esküdtbíróságoknak tartja fenn a polgári ügyekben az ítélezés jogát, és a legtöbb polgári esküdtbírósági per is ott folyik. Ennek okán a *parol evidence rule* nagyobb jelentőségre tett szert az amerikai jogban, mint más *common law* jogrendszerekben.⁹

⁵ Kivéve, ha a szerződő állam joga az adásvételi szerződés megkötéséhez vagy annak bizonyításához írásbeli alakot követel meg, és az állam megtette a 96. cikk szerinti fenntartást.

⁶ *Jacobs v. Batavia & General Plantations Trust Ltd.* [1924], bővebben: Ewan McKendrick: *Contract Law*. Palgrave, 2003, 187. o. (továbbiakban: McKendrick)

⁷ A 2–202. § az első fordulatában a szerződés feltételei bizonyításának szabadságát mondja ki, „kivéve ha a bíróság úgy találja, hogy az írásbeliség a felek szándéka szerint is a megállapodás feltételeinek teljes és kizárólagos megnyilvánulása”.

⁸ McCormick: *Handbook of the Law of Evidence* §§ 210–11 (1954). Hivatkozva: CISG-AC Op.3.

⁹ CISG-AC Op.3.

A *parol evidence rule* két körülmény fennállta esetén játszik szerepet. Egyfelől szükséges a megállapodás írásba foglalása. Másfelől az egyik fél külső vagy szóbeli bizonyítékra történő hivatkozása. A külső vagy szóbeli bizonyíték a megállapodások vagy a kötelezettségek bizonyítására irányuló, a megállapodással kapcsolatos olyan kérdés, amelyet nem foglaltak bele az írásbeli szerződésbe. Egy tipikus eset pl. az áru minőségével kapcsolatban merülhet fel. A *parol evidence rule* alkalmazása esetén az eladó kérheti a bíróságtól az írásbeli szerződésbe nem foglalt bármely tényállítás bizonyítása előterjesztésének mellőzését.

Az angol jogban a *parol evidence rule* egy megdönthető vélelmet foglal magában, eszerint ha a felek írásbeli szerződést készítettek, akkor azt ellenkező bizonyításig úgy kell tekinteni, hogy olyan okmányt készítettek, amely szerződéskötési szándékuk végleges és teljes kifejezése. Az angol bíróságok először megvizsgálják az iratot annak meghatározása végett, vajon használható-e a „szerződés valós jegyzőkönyve”-ként.¹⁰ Az angol jog alapján, a fél bízva az írásbeli megállapodásban, előnyt élvez akkor, ha az okmány teljesnek tűnik. Ez esetben azt kell vélelmezni tehát, hogy az írásba foglalás mindaddig a szerződés teljességének kifejeződése, amíg a másik fél az ellenkezőjét nem bizonyítja.¹¹ Nem alkalmazható a szabály, amennyiben a felek szándékának megfelelően az írásbeli dokumentum nem a teljes megállapodást tartalmazza.¹² 1986-ban a Jogi Bizottság (*Law Commission*) jelentésében felhívta a figyelmet arra, hogy napjainkban a *parol evidence rule* „nem több mint egy tájékoztató megállapítás (*circular statement*)”. Nézőpontja szerint önmagában nem vezet igazságtalan eredményre, mert soha nem képezi gátját a szerződés részének tekintett feltételek bizonyításának. Másfelől emlékeztet arra, hogy a bíróságok vélelmezik, ha egy dokumentum szerződésnek tűnik, akkor az a szerződés teljes. Azonban ez a megdönthető vélelem manapság kevésbé szigorúan érvényesül, mint hajdanában.¹³ Jelenleg összességében elmondható, hogy a szabály ugyan létező, azonban a kivételek nagy száma miatt nem valószínű jövőbeli jelentős hatása a gyakorlatban.¹⁴

Nagyobb szerepet kapott a szabály az amerikai jogban. A *parol evidence rule* egy kétlépcsős vizsgálatot igényel. A bíróság elsőként arra keres választ, hogy a szerződés vajon „egységbe foglalt-e” (integrált-e). Azaz az írásbeli megállapodás – tartalma szerint – megjeleníti-e a feltételek végső kifejezésének nyilatkozatát. Példának okáért pusztán a felek feljegyzéseit vagy megállapodástervezetét, rendszerint nem tekintik a szerződés „egységéhez” tartozónak, szemben a felek által aláírt, részletes különmegállapodással.¹⁵ Amennyiben az irat „egységbe foglalt”, egyik fél sem hivatkozhat a szerződés feltételeinek ellentmondó bizonyítékra. Második lépésben meg kell határozni, hogy „teljesen integrált”-e (*completely integrated*), nevezetesen, vajon a felek megállapodásának hiánytalan kifejezése jelenik-e meg a felek szándékában. Ha az irat „teljes egységbe foglalt”, sem olyan szóbeli bizonyíték nem terjeszthető elő, amely ellentmond, sem olyan, amely kiegészíti a szerződés feltételeit.

A szerződés „teljes integráltság”-ának eldöntésére különféle módszerek állnak rendelkezésre.¹⁶ Némely bíróságok azt a megdönthetetlen vélelmet követik, hogy az írásbeli dokumentum teljes terjedelemben magában foglalja a szerződést. Más fórumok vélelmezik az írott szerződés teljes egységét, kivéve ha saját feltételei külső tényező figyelem-

¹⁰ CISG-AC Op.3.

¹¹ CISG-AC Op.3.

¹² Elsőként: Allen v. Pink [1838]. In: McKendrick: i. m. 188. o.

¹³ Ibid. 188. o.

¹⁴ Ibid. 189. o.

¹⁵ CISG-AC Op. 3.

¹⁶ CISG-AC Op. 3.

bevételének szükségességére utalnak. Megint más ítések megengedik a külső körülményekre alapozott bizonyítékok figyelembevételét az irat „egységbe foglalt” mivoltának meghatározásakor. Talán a legkötetlenebb metódust a szerződésekre vonatkozó (második) *Restatement* követi. Ennek alapján minden külső bizonyíték – beleértve a tárgyalásokat is – tekintetbe vehető annak meghatározásához, hogy a felek az írásbeli szerződés kötelezettségeik végső és teljes nyilatkozatának szánták-e.¹⁷ Mint fentebb láthattuk, az amerikai adásvételi jog hasonlóan „laza” konstrukciót követ.¹⁸

A bizonyító és irányító funkció egyaránt a *parol evidence rule* sajátja, azonban a hatáskort illetően – a kritikák alapján – gyakran kihívásokkal küzd. A bizonyító funkció az írásba foglalt szerződés védelmét szolgálja a szóbeli feltételekre hivatkozó hamis vagy megbízhatatlan tanúvallomással szemben. Az irányító funkció kizárja azon korábban született megállapodásokat, melyeket az írásbeli szerződés hatálytalanná tett, vagy amelyeket abba belefoglaltak. Neve ellenére a *parol evidence rule* sokkal inkább a szerződés értelmezésének anyagi, mint eljárásjogi szabálya.¹⁹ Így a minősítési problémát feloldva a Testület véleménye alapján, a *parol evidence rule* akkor irányadó, ha a kollíziós szabályok által felhívott, szerződésre alkalmazandó anyagi jog ismeri a *parol evidence rule*-t.

A kontinentális jogrendszerek rendszerint nem alkalmaznak esküdtbíráskodást magánjogi ügyekben, és a polgári igazságszolgáltatás nem hagy teret korlátok felállítására a tekintetben sem, hogy milyen bizonyítékok fogadhatók el a kereskedők között kötött szerződések bizonyítására.²⁰ Bár a francia *Code Civil*-ben pl. megtalálható a *parol evidence rule* egyfajta változata, alapesetben a kereskedővel szemben minden bizonyítási eszközt megenged.²¹ A német jogban a polgári és a kereskedelmi szerződésekben nem létezik a *parol evidence rule*, annak ellenére, hogy a német jog – e szabály tartalmának megfelelően – szintén vélelmezi, hogy az írásba foglalt szerződés pontos és teljes.²² Ugyanez a helyzet másutt is, mint pl. a japán és a skandináv jogok.²³

Az írásbeli szerződés megkötése után tett nyilatkozatok, megállapodások, és a felek magatartása az egyes *common law* rendszerekben eltérő megítélés alá esik. Az amerikai jogban szóbeli bizonyítékként (*parol evidence*) nem vehetők figyelembe, és ezért nincsenek kizárva a *parol evidence rule* köréből. Az angol jog, éppen ellenkezőleg, igyekszik elkerülni, hogy egy megkötött szerződés jelentésén utólag módosítsanak. Ennél fogva az angol jog nem engedélyezi a szerződés értelmezésének kérdésére vonatkozott kihatást a felek szerződés megkötése utáni nyilatkozatai, magatartásai bizonyítása tekintetében.

b) *Plain meaning rule*

Még ha a *parol evidence rule* kizárja is a szerződés feltételeinek ellentmondó vagy azokat kiegészítő szóbeli bizonyíték előterjesztését, az általánosságban az írásba foglalt szerződés feltételeinek értelmezésénél elfogadható. Mindazonáltal a *plain meaning rule*, mint amerikai tantétel, nem teszi lehetővé a szerződés értelmezése végett a külső bizo-

¹⁷ Restatement (Second) of Contracts § 214 (1981).

¹⁸ Pl. az a tény, hogy az irat kifejezett részleteket tartalmaz, nem létesíti a teljes egység vélelmét.

¹⁹ Lásd. MCC-Marble Ceramic Center, Inc. v. Ceramica Nuova D'Agostino, S.p.A., 1998. 06. 29. (<http://www.cisg.law.pace.edu/cases/980629u1.html>)

²⁰ CISG-AC Op. 3.

²¹ Cc. 1341. cikkely.

²² BGB 125. §. Az Egyezmény 8. cikkének alkalmazása azonban a nemzeti jognak – ellenkező kikötésig – nem ad teret.

²³ Bővebben Minjisoshoho: Law of Civil Procedure. (3d ed.), 2004. Hivatkozva: CISG-AC Op. 3.

nyítékok, különösen a megelőző tárgyalások felhasználását, kivéve ha a kérdéses feltétel homályosnak (*ambiguous*) tűnik. A *parol evidence rule*-lal szemben a *plain meaning rule* csak a szerződés értelmezésére vonatkozik, és nem jelenti, hogy mellőzni kellene az írásbeli szerződésnek ellentmondó vagy azt kiegészítő feltételeket. A *plain meaning rule* azon az előfeltevésen alapul, hogy amikor a nyelv megfelelően érthető, jelentése egyértelműen meghatározható, anélkül hogy külső tényezőkre kellene támaszkodni. A *plain meaning rule* szerint előzetes vizsgálat alá tartozik annak eldöntése, hogy a szerződés vitatott feltétele egyértelmű-e, vagy sem. Kizárólag kétértelműség esetén vehetők figyelembe bizonyítékként a korábbi tárgyalások.

c) *Merger clause*

A felek bebiztosíthatják magukat, hogy az írásba foglalt szerződés „véghezvitele során” korábbi nyilatkozataikat nem veszik figyelembe. A *merger clause*-t vagy teljességi záradékot (*entire agreement clause*)²⁴ tehát egyfajta biztonság elérése céljából fejlesztették ki. A záradék szerint az írásban rögzített szerződés a felek teljes körű megállapodását tartalmazza, és ezen túlmenően azt is, hogy egyik fél sem hivatkozik az írásbeli szerződésen kívül eső nyilatkozatokra, tényállításokra.²⁵

4. Az Egyezmény és az egyes szabályok viszonya

A Testület harmadik számú véleménye a *parol evidence*, *plain meaning rule* és a *merger clause* Egyezménnyel való viszonyáról a New York városi ügyvédi kamara külföldi és összehasonlító jogi bizottsága alábbi kérdéseinek megválaszolására készült:

1. Amennyiben az Egyezmény lehetővé teszi, hogy a bíróság ne alkalmazza a *parol evidence rule*-t – amely „kizárja minden korábbi megállapodás bizonyítását” (UCC 2–202. §) –, akkor, ahogy arra a bíróság a *MCC–Marble* esetben rámutatott, a szerződés elkészítésének folyamatába felesleges bizonytalansági mérték kerülhet. Amennyiben az *MCC–Marble* ügyben alkalmazott szabály dominál, akkor nem biztos, hogy a legkörültekintőbben megtárgyalt és megfogalmazott szerződés lesz a döntő.

2. Alkalmazható-e az Egyezmény „szellemében” a *parol evidence rule*? Ugyan e szabály anyagainak és nem eljárásjoginak – és ezáltal az Egyezmény hatálya alá tartozónak – tűnhet, vitatható, hogy nem azon kérdések közé tartozik-e, amelyekre az Egyezmény „kifejezett rendelkezést nem tartalmaz”. Ez esetben ugyanis a kérdést a fórum nemzetközi magánjogi szabálya által kijelölt állam jogának rendelkezéseivel összhangban kell megoldani [7. cikk (2)], amely amerikai vagy más *common law* törvénykezéskor esetén a *parol evidence rule* alkalmazásához vezethetne.

3. Összeegyeztethető-e a *plain meaning rule* az Egyezménnyel?

4. Felhívhatja-e a *merger clause* a *parol evidence rule*-t, tekintet nélkül arra, hogy az más módon nem alkalmazható?

A Testület a feltett kérdéseket az egyes szabályok Egyezménnyel való kontextusában válaszolta meg.

²⁴ Másutt „four corner clause”-nak vagy „integration clause”-nak is nevezik. Bővebben: Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG). Ed.: Peter Schlechtriem, Ingeborg Schwenzer, Oxford University Press, 2005. 126. skk. (továbbiakban: Commentary...)

²⁵ Tipikus megfogalmazása a teljességi záradéknak pl.: „Vevő elfogadja, hogy a vételi megbízás és az adásvételi szerződés ezen ügylet tekintetében a szerződés minden feltételét magában foglalja, és hogy ezen megállapodás hatályon kívül helyez minden korábbi megállapodást, valamint kizárólagosan és teljesen tartalmazza az ügyletre vonatkozó valamennyi szerződési feltétel meghatározására irányuló nyilatkozatot. Továbbá Vevő tudomásul veszi, hogy a korábban tett szóbeli ígérek érvényüket veszítik, valamint lemond minden, az írásbeli szerződésben kifejezetten nem szereplő feltétellel, ígérettel kapcsolatos követeléséről.”

A *parol evidence rule*-t nem foglalták az Egyezménybe. Az Egyezmény az írásbeli szerződés jelentőségét hangsúlyozza.

Az Egyezmény a *parol evidence rule*-t semmilyen formában nem tartalmazza. Először, számos rendelkezés előírja, hogy a felek nyilatkozataira, a lényeges körülményekre a szerződés és annak feltételei hatályának meghatározásakor tekintettel kell lenni. A legfontosabbak e cikkek közül a 8. és a 11. cikk.

A 11. cikk második mondatának értelmében a fél bármilyen eszközzel, akár tanúvallomással is bizonyíthatja, hogy adott nyilatkozat a szerződés feltételévé vált. A 8. cikk a szerződés értelmezéséről szól. A 8. cikk első bekezdése szerint valamely fél nyilatkozatát vagy más magatartását a fél szándéka szerint kell értelmezni. Amennyiben ez nem lehetséges, a 8. cikk második bekezdése kimondja, hogy a nyilatkozatot és más magatartást úgy kell értelmezni, ahogy azt a másik félhez hasonló, ésszerűen gondolkodó személy azonos körülmények között értené. Ez a megközelítés a 8. cikk harmadik bekezdésével figyelembe veszi az eset összes lényeges körülményét, így a tárgyalásokat, a felek egymás közötti magatartását vagy teljesítését, bármilyen releváns szokást, valamint a felek szerződéskötés utáni viselkedését. Így tehát a 8. cikk megengedi a külső bizonyítást a szerződés feltételeiben rejlő szándék feltárására. Összességében az Egyezmény azt mutatja, hogy az írásba foglalt szerződés csak egy, de nem az egyetlen a több, megfontolásra érdemes körülmény közül a szerződés feltételeinek értelmezése folyamatában.

Az Egyezmény megalkotásának története ebben a kérdésben egyértelmű. A *parol evidence rule* egyik formáját Bécsben a kanadai delegált javasolta.²⁶ Javaslatának indokál felhozta, hogy korlátozni kellene az elfogadható bizonyítékok körét minden olyan esetben, amikor a felek megállapodásuk írásba foglalása felől döntöttek.²⁷ Az osztrákok képviselője ellenezte a módosítást, mert az akadályozza a bírót a bizonyítékok szabad mérlegelésében. A bizonyítékok értékelésére vonatkozó korlát pedig az osztrák jog alapvető jogelveit sérti. A japán delegált kritikája szerint, a módosítás az angol nyelvű *common law* országok jogában uralkodó szabály megerősítéseként jellemezhető. Kizárólag Irak emelt szót a javaslat védelmében. A csekély támogatottság miatt végül a javaslatot elutasították.

Számos gyakorlati megfontolás is a *parol evidence rule* Egyezménybe foglalásával szemben mutatott.²⁸ Először is, a szerződésekkel kapcsolatos jogviták esetén a világ jogrendszerének többsége minden lényeges bizonyíték figyelembevételét előírja. Másodsor, hogy a *parol evidence rule*-t – különösen az amerikai jogban használatos formáját tekintve – nagy változatosság és szélsőséges komplexitás jellemez. Ennek okán az amerikai jogirodalomban is állandó kritika tárgyát képezi.²⁹

A Testület logikus és egyszerű érveléssel válaszolta meg a második kérdésben felvetett joghézag látszatproblematikáját. „Mivel az Egyezmény egyaránt megoldást nyújt a

²⁶ United Nations Conference on Contracts for the International Sale of Goods, Official Records, U.N. Doc. A/Conf./97/19, U.N. Sales No. E.81.IV.3, at 90, 1981. (www.uncitral.org)

²⁷ Mr. Samson (kanadai delegált) indoklásában, azokban az esetekben, amikor a felek szabadon dönthetnek, hogy szerződésüket írásba foglalják-e vagy sem, az elfogadható bizonyítékok körének szűkítését célozta. „Nemzetközi kontextusban a felek számára lényeges egy minimumszintű védelem biztosítása.” A módosítás a tanúbizonyítás kizárására törekedett, kivéve ha nem áll rendelkezésre írott, vagy a másik féltől, illetve közvetett bizonyításból eredő bizonyíték. *Ibid.*

²⁸ Az ügy részletes elemzését lásd: Flechtner: U. N. Sales Convention (CISG) and MCC-Marble Ceramic Center, Inc. v. Ceramica Nuova D'Agostino, S. P. A.: The Eleventh Circuit Weighs in on Interpretation, Subjective Intent, Procedural Limits to the Convention's Scope, and the Parol Evidence Rule. In: *Journal of Law & Commerce* 1999. 259–288. o.

²⁹ Bővebb amerikai irodalom: CISG-AC Op. 3.

common law rendszerben honos *parol evidence rule* alá tartozó kérdéseket illetően, így nem merülhet fel az egyezményes joghézag,³⁰ és annak egyezményes kitöltési rendelkezése, tehát nincs lehetőség a kollíziós jog alapján megtalálni, nem egységesített nemzeti jog alkalmazására. Összegezve, a *parol evidence rule* nem érvényesülhet az Egyezmény hatálya alá tartozó szerződéseknél.³¹ Ezt az Egyesült Államok fórumai is többségében követik.³² Egy korai esetben³³ a bíróság kimondta, hogy a *parol evidence rule* tekintet nélkül arra, hogy az Egyezmény alkalmazandó-e vagy sem, irányadó a jogvitában. A kínai, súlyemelő felszerelést gyártó vállalat és az amerikai importőr közötti jogvitában az utóbbi, írásban módosított fizetési feltételekkel együtt született szóbeli megállapodásra történő bizonyítását a *parol evidence rule* alapján tagadta meg a fórum. Nem kétséges, hogy az ítélet megalapozatlan, ezért annak további döntésekben való felhasználását nem hagyták jóvá.

Az amerikai jog precedense a *parol evidence rule* és Egyezmény kapcsolatát illetően a *Marble Ceramic Center Inc. v. Ceramica Nuovo D'Agostino S.p.A.*-ügy.³⁴ *D'Agostino*, az olasz eladó megállapodást kötött a vevővel, az *MCC Marble* floridai vállalattal, kerámiacsempék adásvételére. Miután az *MCC Marble* havi fizetési kötelezettségét nem teljesítette, *D'Agostino* megtagadta a rendelés fennmaradó részének teljesítését. Az *MCC Marble* pert indított szerződésszegés miatt. *D'Agostino* védekezése a vevő fizetési késedelmén alapult. Rámutatott arra, hogy a szerződés hátoldalára előnyomott szerződési feltételek alapján joga van felmondania a szerződést, amennyiben az *MCC Marble* nem fizet. A vitában az *MCC Marble* arra hivatkozott, hogy az előterjesztett megállapodásuk megkötését megelőző tárgyalások mint bizonyítékok igazolják, hogy az előre nyomtatott szerződési feltételek nem képezték a szerződés részét. Ezt a vállalat vezetője és két további alkalmazott eskü alatt állította. A bíróság a *parol evidence rule*-t alkalmazva elutasította ennek bizonyítékként történő értékelését, és az eladó javára ítélt. A fellebbviteli testület hatályon kívül helyezte a határozatot, deklarálva, hogy a *parol evidence rule* nem érvényesülhet az Egyezmény hatálya alá tartozó szerződések esetében. Indokolása alapján ugyanis az Egyezmény 8. cikkének (3) bekezdése kizárja a „*parol evidence rule*” alkalmazását. Az *D'Agostino* azt hozta fel tiltakozásképpen, hogy a „*parol evidence rule*” eljárásjogi szabály, amire az Egyezmény hatálya nem terjed ki, azonban a bíróság ezen érvelésnek nem adott helyt. A másodfokon eljáró fórum leszögezte, hogy az elsőfokú bírósági döntés azért is megalapozatlan, mert a vevő által előterjesztett, esküvel megerősített állítás az Egyezmény 8. cikkének értelmében bizonyítékként értékelhető. Ti. a (3) bekezdésben rögzített „kiegészítő” rendelkezés lehetővé teszi a felek szándékának bármely módon történő bizonyítását.

Ugyan a *parol evidence rule* nem alkalmazható az Egyezmény alá tartozó szerződéseknél, azonban a mellőzendő szabály gyökeréhez tartalmilag hasonló elvi megállapításokat az Egyezmény maga is tartalmaz. A *parol evidence rule* fő célkitűzése a felek írásba foglalt egybehangzó akaratának tiszteletben tartása. Az Egyezmény szerint az írott szerződés egy ügylet fontos tényezőjét képezi. Ezért azt kell vélelmezni, hogy képes betölteni funkcióját, különben nem alkották volna meg. Az értelmezés egyik lényeges momentuma annak meghatározása, hogy a felek milyen szerepet szántak az írásba fog-

³⁰ A jogirodalom rendszerint ún. belső joghézagnak nevezi.

³¹ CISG-AC Op. 3.

³² Lásd: *MCC-Marble Ceramic Center, Inc. v. Ceramica Nuova D'Agostino, S. p. A.*; *Shuttle Packaging Systems, LLC v. Tsonakis*; *Mitchell Aircraft Spares, Inc. v. European Aircraft Service AB*; *Claudia v. Olivieri Footwear Ltd.*; *Filanto S. p. A. v. Chilewich International Corp.* (www.cisg.law.pace.edu)

³³ *Beijing Metals & Minerals Import/Export Corp. v. US Business Center, Inc.* (<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/930615u1.html>)

³⁴ <http://www.cisg.law.pace.edu/cases/980629u1.html>

lalt szerződésnek. A kommentárok álláspontjai is egyöntetűek abban, hogy az írott szerződés hangsúlyos figyelmet kap az Egyezményben.³⁵

Azonban az írásos megállapodást – különleges szerepe mellett – az Egyezmény általános elveivel összhangban kell értelmezni. A szerződésben a felek szándékának tiszteltben tartása azt jelenti, hogy nem hagyható figyelmen kívül a szerződés írásbeli voltának szerepe sem. Ezen szándék meghatározására a 8. cikk elvei irányadók. Amennyiben a felek az írásos formát kötelezettségeik egyetlen kifejezésének választották, korábbi tárgyalásaikat és más külső körülményeket nem lehet figyelembe venni. Mindazonáltal a 8. és 11. cikk által lefektetett szabályok az írott szerződés vonatkozásában nem vélelmezik annak „integráltságát”.³⁶

b) *Plain meaning rule* és az Egyezmény

Egyes *common law* bíróságok ítéletei alapján, a *plain meaning rule* egy homályosnak tűnő írásba foglalt megállapodás szerződéses értelmezése céljából meggátolja a bíróságot a bizonyítékok szabad mérlegelésében. A *plain meaning rule* az Egyezmény alapján nem alkalmazható.

Egyes amerikai szövetségi államok bírósági döntései többségében alkalmazzák a *plain meaning rule* néhány változatát, míg más államok, csakúgy mint a szerződésekre vonatkozó (második) *Restatement*,³⁷ a UCC,³⁸ az UNIDROIT Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei (továbbiakban: UNIDROIT Alapelvek)³⁹ elutasítják a *plain meaning rule*-t, feltéve hogy akár még egy *merger clause* jelenlétében is, a korábbi nyilatkozatok, megállapodások felhasználhatók egy írott szerződés értelmezésére.

A 8. cikk az Egyezmény szerződésértelmezésre vonatkozó előírásait tartalmazza. Az általános szabály, hogy ennek során minden tény, az eset összes körülményét, beleértve a felek korábbi tárgyalásait is figyelembe lehet venni. Az írásba foglalt szerződés ezek között lényeges, de nem az egyetlen faktor, nem hordoz kizárólagos jelleget. A szerződésben szereplő szavak ritkán egyértelműek.⁴⁰ Sőt a *plain meaning rule* alkalmazása az Egyezmény szerinti szerződésértelmezés alapvető célját – hiszen az a felek mindenkori szándékára összpontosít – gátolja meg. Ugyanis ha a szerződés feltételei egyértelműnek tűnnek, a *plain meaning rule* megakadályozza a felek szándékának egyéb módon történő bizonyítását. Az Egyezmény hatálya alá tartozó szerződések esetén az írásba foglalt megállapodásban szereplő tény egyértelműnek tűnő volta ellenben nem zárja ki a külső bizonyítékok vizsgálatát a felek akaratának felderítése érdekében.

³⁵ Bővebben az egyes nézetekhez: Commentary: i. m. 164. skk.

³⁶ CISG-AC Op. 3.

³⁷ 212. § b)

³⁸ 2–202 § 1 (b)

³⁹ 2.1.17. cikk 2. mondata.

⁴⁰ Nem zárható ki egyértelműen – jegyzi meg a Vélemény –, hogy a felek megállapodása a kereskedelmi szókaványnak vagy a szó kereskedelemben ismert jelentésének vagy a hétköznapiakban használt szavaknak nem ad-e speciális jelentést. Ennélfogva egyértelmű szerződési feltételek sincsenek, még annak ellenére sem, hogy ahol a szöveg kétértelmű, utalni lehet külső bizonyítéokra. Pl. a pékek között nyilvánvalóan 13 jelent egy tucatot. Figyelemre méltó a Lordok Háza The Antaios (1985) AC 191 ügy hozott döntése, melyben jóváhagyott egy választott bírósági határozatot, amely a szerződésszegés „breach” kifejezést alapvető szerződésszegésként „fundamental breach” értelmezve kereskedelmi jelleget adott a szerződésnek, holott a szerződésszegés „breach” szó teljesen egyértelmű.

c) *Merger clause* (Teljességi záradék) és az Egyezmény

A *merger clause*, melyet más néven teljességi záradékként (*entire agreement clause*) is említenek, az Egyezmény hatálya alá tartozó szerződések esetében lerontja az Egyezmény szerződésértelmezésre és bizonyításra vonatkozó rendelkezéseit. Ennek értelmében a felek nem hivatkozhatnak azokra a korábbi nyilatkozatokra és megállapodásokra, amelyek nem szerepelnek a szerződésükben. Sőt, amennyiben a felek szándéka erre kiterjed, a *merger clause* kizárhatja a kereskedelmi szokások alkalmazását is. Azonban egy ilyen *merger clause* hatályának meghatározásában a felek nyilatkozatait, tárgyalásait, valamint az összes lényeges körülményt figyelembe kellene venni.

A felek megállapodása alapján kikötött *merger clause*, a 6. cikk alapján az Egyezmény értelmezési és bizonyítási szabályainak kizárásához vezet. Erre tekintettel a *merger clause*-nak két célja van. Egyfelől kizárja azokat a külső körülményeket, melyek kiegészítenék vagy lerontanák az írásbeli szerződés feltételeit.⁴¹ Eszerint a *merger clause* főként a 11. cikk azon szabályát negligálja, miszerint az adásvételi szerződés bármilyen eszközzel, akár tanúvallomással is bizonyítható. Másfelől megakadályozza a külső bizonyítékok felhasználását az írott megállapodás értelmezése során. Ez a 8. cikk értelmezési szabályainak csorbítását jelenti.

A 8. cikk (3) bekezdése, mely szerint az értelmezés során „megfelelően figyelembe kell venni az eset valamennyi jelentős körülményét, ideértve a felek közötti tárgyalásokat, a közöttük kialakított gyakorlatot, a szokásokat, valamint a felek ezt követően tanúsított magatartását”, diszpozitív rendelkezés. Az ezt „felülíró” teljességi záradék érvényességének meghatározása, mint ún. külső joghézag [4. cikk (a) pont] a szerződésre alkalmazandó jog alapján történik. Ezért az érvényessége nem mindig biztosított. Nem körültekintő megfogalmazás esetén nem könnyű a záradék pontos tartalmának kiderítése sem. Vajon a felek csupán a szóban kötött megállapodásokra való hivatkozást zárják ki, vagy azt, hogy az írásbeli szerződés mellett nincs lehetőség semmilyen más nyilatkozat, megállapodás figyelembevételére sem. Ez utóbbi megközelítésre alapozta döntését egy kínai bíróság.⁴² A tényállás szerint a vevő az áru elszállításával késedelembe esett, ezért a fizetés biztosítékeként előírt akkreditív lejáratí idejének meghosszabbításával próbálta azt egyoldalúan „módosítani”. Az eladó elállt a szerződéstől a vevő szerződésszegésére hivatkozva, ugyanis nem teljesítette az áru elszállítására vonatkozó kötelezettségét. Néhány nappal később a vevő hajó biztosításával lehetővé tette az eladó számára, hogy a *Quy Nhon*-ba érkezett árut a hajó fedélzetére tegye, azonban az eladó ekkor már nem tett eleget a FOB klauzula szerinti kötelezettségének. A vevő ezt követően pert indított az eladóval szemben. Követelését arra alapozta, hogy az akkreditív olyan kikötést tartalmaz, miszerint jogosult a főfuvarozás időpontjának megváltoztatására. A vevő igényét a bíróság elutasította, megállapítva, hogy nem tett eleget az áru elszállítására vonatkozó szerződési feltételeknek, tehát szerződésszegést követett el. Kifejtette, hogy az adásvételi szerződésbe foglalt *merger clause* nem teszi a vevő számára lehetővé, hogy a szerződésen kívüli egyéb bizonyítékokra, például akkreditívra hivatkozzon. Végül megjegyezte, hogy az akkreditívnek összhangban kell lennie az alapügylettel, eltérés esetén pedig előbbi semmiképpen sem írhatja felül ez utóbbi feltételeit.

⁴¹ „Writing” – „írásbeli” kifejezés meghatározását, lásd. CISG-AC Op.1.

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html>

⁴² Cong ty Ng Nam Bee Pte Ltd. v. Cong ty Tay Ninh Trade Co. (1996. 04. 05.) (<http://www.unilex.info>)

A *merger clause* kapcsán felmerülő számos kérdéssel a nemzetközi egységes jogot tartalmazó instrumentumok külön is foglalkoznak, pl. az UNIDROIT Alapelvek⁴³ és az Európai Szerződési Jog Alapelvei.⁴⁴ Az UNIDROIT Alapelvek kifejezetten rögzítik a *merger clause*-t. Az UNIDROIT Alapelvek szerint a felek előzetes tárgyalásai és meg egyezései ugyan nem használhatók az írásbeli szerződés cáfolatára és kiegészítésére bizonyítékkul, azonban az írásba foglalt szerződés értelmezésénél alkalmazhatók.

Az Európai Szerződési Jog Alapelvei különbséget tesz a felek tárgyalása útján kialakított és szerződésbe foglalt, valamint az egyedileg meg nem tárgyalta *merger clause* között. Az egyedileg megtárgyalt *merger clause* esetén azok a korábbi nyilatkozatok, megállapodások, melyeket nem foglaltak írásba, nem képezik a szerződés részét. Ha a *merger clause* nem külön megállapodás eredménye, akkor pusztán egy vélelmet állít fel, miszerint a felek nem szándékoztak korábbi nyilatkozataikat, megállapodásaikat a szerződés részének tekinteni. Ez egy megdönthető vélelem.⁴⁵ Továbbá rendelkezik arról is, hogy a fél nyilatkozatai és magatartása által kizárható a *merger clause* alkalmazása, amennyiben a másik fél ésszerűen bízhatott a korábbi nyilatkozatok, az általuk tanúsított magatartás figyelembevételében.

A Polgári Törvénykönyv tervezete két bekezdésben rendelkezik a teljességi záradékról:

(1) Ha az írásbeli szerződés olyan kikötést tartalmaz, amely szerint az a felek közötti megállapodás valamennyi feltételét tartalmazza, az írásbeli szerződésbe nem foglalt korábbi megállapodások hatályukat veszítik.

(2) A felek korábbi nyilatkozatai a szerződés értelmezésénél figyelembe vehetők.⁴⁶

A tervezet „az üzleti életben gyakran alkalmazott ún. teljességi záradék” felvételét javasolja, tekintettel az UNIDROIT és az Európai Szerződési Jog Alapelveire. Mint arra a fentebb vázlatosan bemutatott külföldi jogeset is rámutatott, hasznos, ha a belföldi jog – a felek nem minden esetben körültekintő megfogalmazásaira is figyelemmel – rendelkezik a fogalom alapkonstrukciójáról.⁴⁷

A javaslat konkrétan – negatív-pozitív értelemben – határozza meg a teljességi záradék kettős funkcióját. A záradék „egyrésztől a szerződés tartalmának és terjedelmének meghatározásához nyújt segítséget azáltal, hogy kimondja, hogy a szerződésbe nem

⁴³ 2.1.17. cikk Teljességet kimondó záradék

„Az az írásbeli szerződés, amely olyan záradékot tartalmaz, hogy az írott szöveg minden kikötést, amelyben a felek megegyeztek, magában foglal, nem cáfolható és nem is egészíthető ki megelőzően tett nyilatkozat vagy megállapodás bizonyításával. Az ilyen nyilatkozat vagy megállapodás azonban felhasználható az írott szöveg értelmezéséhez.”

⁴⁴ „2:105 Cikk A szerződéses feltételek teljességét kimondó kikötés

(1) Ha az írásbeli szerződés olyan egyedileg megtárgyalt kikötést tartalmaz, amelynek értelmében az írott szöveg a szerződés valamennyi feltételét tartalmazza (teljességet kimondó kikötés), az előzetes nyilatkozatok, kötelezettségvállalások vagy megállapodások, amelyek nem szerepelnek az írott szövegben, nem képezik a szerződés részét.

(2) Ha a teljességet kimondó kikötést egyedileg meg nem tárgyalta meg, csak vélelem keletkezik arra nézve, hogy a felek szándéka szerint az előzetes nyilatkozatok, kötelezettségvállalások vagy megállapodások nem képezik a szerződés részét. Ez a szabály nem zárható ki és nem korlátozható.

(3) A felek előzetes nyilatkozatai felhasználhatóak a szerződés értelmezéséhez. Ez a szabály nem zárható ki és nem korlátozható, kivéve ha az egyedileg megtárgyalt, teljességet kimondó kikötés által történik.

(4) Nem hivatkozhat az egyik fél a teljességet kimondó kikötésre, ha olyan nyilatkozatot tett vagy magatartást tanúsított, amelyben a másik fél ésszerűen bízott.” In: Európai Jog 2002. január.

⁴⁵ Megeshet, hogy a felek által használt általános szerződési feltételben lévő *merger clause*-ra nem hívták fel a figyelmüket. Ilyen esetben az ellenbizonyítás kizárása túl szigorú lenne, és ellentmondana a jóhiszeműség követelményének is. In: PECL 2:105 Magyarázat

⁴⁶ 5:63. § [Teljességi záradék] (www.jogalkotas.hu)

⁴⁷ Látható volt, hogy az üzleti életben alkalmazott záradékok bonyolultabb megfogalmazással, részletebben kerülhetnek rögzítésre. Tipikusan mondott záradékot lásd: 25 lj.

foglalt kikötések nem válnak a szerződés részévé még abban az esetben sem, ha az adott kikötésről korábban konszenzus jött létre a felek között, másrészt azonban a teljességi záradék szerződésértelmezési szabály is. A Javaslat – az UNIDROIT és az Európai Alapelvek rendelkezéseivel összhangban – kimondja, hogy a felek korábbi nyilatkozatai a szerződés értelmezésénél figyelembe vehetők.”

A *merger clause*-t az Egyezménybe nem foglalták bele, ezért nem tartalmaz hasonló megkülönböztetéseket. Egyébként is a különbségek határvonalai elég homályosak.⁴⁸ Az Egyezmény és egy megfelelően megfogalmazott *merger clause* kizárja a külső bizonyítás lehetőségét, feltéve ha a felek ilyen szerepet szánnak a *merger clause*-nak.⁴⁹ Ezt a kérdést nem a nemzeti jog, hanem a 8. cikk szerinti kritériumok alapján kell elbírálni. E cikk valamennyi releváns tény és körülmény vizsgálatát megkívánja annak eldöntéséhez, hogy vajon a *merger clause* a felek e szándékát hivatott-e kifejezni.

Az Egyezménynek és a *merger clause*-nak általánosan nincs a szerződés értelmezésére vonatkozó külső bizonyítékot kizáró hatása. Azonban a *merger clause* megakadályozhatja, hogy a külső bizonyítási eszközök felhívhatók legyenek, ha a megfogalmazás és az összes lényeges tény és körülmény egyértelművé teszi, hogy a felek mellőzni kívánják a 8. cikket a szerződés értelmezése folyamán.⁵⁰

A 9. cikk a bíróság belátására bízva annak eldöntését, hogy a kereskedelmi szokások, illetve köztük fennálló üzleti gyakorlat rendezi-e a kérdést. A *merger clause* általánosságban nem zárja ki a szokások alkalmazását a 9. cikk (1) bekezdésének értelmében, illetve azokat a szokásokat, melyek hallgatólagosan érvényesülnek a felek között, hacsak a felek ettől eltérően nem rendelkeznek.

5. Összegzés

A Tanácsadó Testület kérdésekre adott válaszainak rezüméje:

1. A *parol evidence rule*-t nem foglalták az Egyezménybe. Az Egyezmény az írásbeli szerződés jelentőségét hangsúlyozza.

2. Egyes *common law* bíróságok ítéletei alapján, a *plain meaning rule* egy homályosnak tűnő írásba foglalt megállapodás szerződéses értelmezése céljából meggátolja a bíróságot a bizonyítékok szabad mérlegelésében. A *plain meaning rule* az Egyezmény alapján nem alkalmazható.

3. A *merger clause*, melyet más néven teljességi záradékként (*entire agreement clause*) is említene, az Egyezmény hatálya alá tartozó szerződések esetében lerontja az Egyezmény szerződésértelmezésre és bizonyításra vonatkozó rendelkezéseit. Ennek értelmében a felek nem hivatkozhatnak azokra a korábbi nyilatkozatokra és megállapodásokra, amelyek nem szerepelnek a szerződésükben. Sőt, amennyiben a felek szándéka erre kiterjed, a *merger clause* kizárhatja a kereskedelmi szokások alkalmazását is. Azonban egy ilyen *merger clause* hatályának meghatározásában a felek nyilatkozatait, tárgyalásait, valamint az összes lényeges körülményt figyelembe kellene venni.

⁴⁸ CISG-AC Op.3.

⁴⁹ Amennyiben a felek el akarják kerülni a szóbeli bizonyítékokkal (*parole evidence*) járó problémákat, megtehetik a *merger clause* segítségével, amellyel kizárhatják az olyan korábbi megállapodásokra való hivatkozást, melyeket nem vettek bele a szerződésükbe. In: MCC-Marble Ceramic Center, Inc. v. Ceramica Nuova D'Agostino, S.p.A.

⁵⁰ CISG-AC Op.3.